24. «Pălărie»: *Găină*: «Unul pe care-l credeam doldora de franci, că avea blană și «găină» tare . . .» (Real. Ilustr. VI, 17. III. 1932, pag. 27).

25. «A pândi»=*a paște*: «Comisarul îi știe pe fiecare în parte, îi cunoaște, îi paște . . .» (Ilustr. Rom. III, Nr. 11, pag. 6) (cf. și expresia *îl paște pacostea, nenorocirea)*, «Pânda» e numită *sest* (ibid. pag. 12).

26. Porecle: *Costache-șapte-degete* «poreclit astfel pentru repeziciunea cu care șterpelea pe vremuri ceasornicele pasagerilor din tranvai». (Ilustr. Rom. III, Nr. 11, pag. 6); *Gașper*: «Leiba, cunoscut sub numele de Gașperu, maestrul tuturor pungașilor, unul care se mișcă ca argintul viu, care operează toată ziua și care scapă de cele mai multe ori printre degete. Scandalagiu, cu fălcile forfecate de cuțitele apașilor, Gașperu pare o pisică blândă» (ibid. pag, 7). DA. atestă *gașper* ca poreclă dată țiganilor.

27. «Pungă»: *caraiman* (Ilustr. Rom. III, Nr. 11, p. 7): *tuflă* (=poșetă), (ibid)

28. «Tovărășie»: *tiră* (ibid. pag 12).

ȘT PAȘCA

NUME DE FAMILIE COMPUSE DIN ȚARA OLTULUI

V. Bogrea, studiind unele *Glose românești în patronimicele armenești din Ardeal* (în «I-ul Congres al Filologilor Români», București, 1926, pag. 54 ș. u.) a atras atenția (la pag. 69—71) asupra compuselor românești, atât de rare în antroponomastica noastră în raport cu alte limbi și tocmai din pricina aceasta atât de interesante. Bogrea s'a limitat la examinarea materialului de patronimice armenești, compuse nominale sau verbale românești, dând — e adevărat — în note și material comparativ din patronimica românească. În afară de compusele nominale și verbale atât de expresive, antroponomastica noastră mai înregistrează o mulțime de forme compuse cu alte elemente, forme de un egal interes științific.

Pentru a augmenta lista compuselor examinate de Bogrea și pentru a atrage atențiunea și asupra unor compuse cu alte elemente ale limbii, expunem mai jos materialul din Țara Oltului, cules din diferite isvoare, fie istorice, fie contemporane.

BDD-A14813 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:20 UTC)

1. Compuse verbale, formate cu persoana III-a singular[1]) (sau cu un imperativ, așa cum cred alții[2]), și un nume, de felul armen. *Fridsêborz*, *Dajbukát*, sl. rom. *Belibou*, *Belivacă*, *Belicâine*, *Belibabă*, *Frigevacă*, *Pârlivie*, *Rade-neagră*, *Sprăvalebabă*, *Pișcăbabă*, *Papă-jeamă*, *Cacămeu*, *Taeîncaș*, *Patereale*, *Paterău*, etc.[3]) avem și în antroponomastica românească a Țării Oltului: Radu *Sokebinye* U.[4]) Hurez 1726, pag. 261, 266; *Sokebine* ibid. 1758, pag. 1171 (cf. B o g r e a, l. c. 69) =*joacă bine*; Stoika *Futyfan*, U. Șercăița 1726 p. 170 =*fute fân* (cf. și la B o g r e a, l. c. 69: *Cacăfân*). De fapt nu este tocmai ușor să se precizeze dacă întâiul element al compoziției e un indicativ sau un imperativ. Drăganu care a studiat compusele românești[5]) spune că sunt compuse cu o formă de indicativ: *aude-bine*, *vede-tot*, *fuge'n lume*, *soare-răsare*, *soare-apune*, etc. (p. 81); compuse cu o formă de indicativ sau imperativ: *aleargă-cale*, *bate-poduri*, *cască-gură* (s. *gură-cască*), *cacă-frică*, *cacă-sânge*, *feri-fulger*, *frige-linte*, *fărâmă-potcoave*, *încurcă-lume*, *papă-lapte*, etc. (p. 80) și compuse cu o formă de imperativ: *să-l-cauți*, *du-te'n-colo*, *stăi-în stani*, *calcă'n-aur*, *sorbi-din-zamă*, *flueră'n-bute*, *flueră'n-biserică*, *împușcă'n lună*, *calcă'n strachini*, *lă-mă-mamă*, *babă-toarce*, *pică-pară*, *taie-babă*, *toacă-gură*, *Bată-l-crucea*, *Facă-l-râpă*, *Ducă-se-pe-pustii*, *Ucigă-l-crucea*, ~ *toaca*, ~ *vederea*, *fie-iertatul* (p. 81).

Din toate compusele citate de N. Drăganu, credem că numai următoarele cuprind un imperativ: *Să-l-ca'ți*, *Du-te'n-colo*, *Stăi-în stani*, *sorbi-din-zeamă*, *lă-mă-mamă*, *bată-l-crucea*, *facă-l-râpă*, s. *facă-se-râpă*, *ducă-se-pe-pustii*, *ucigă-l-toaca*, ~ *crucea*, ~ *vederea*, *fie-iertatul*, *nu-mă-uita* (după germ. *Vergiss-mein-nicht*). Toate celelalte par a fi compuse cu indicativul tot așa ca supranumele sau numele de familie *Cântălesne*, *Cântăbine*, *Mutăcasă*, *Pârlioală*, *Radeoală*, *Fugebine*[6]) și indică acțiuni obicinuite, con-

[1]) Cf. R. WEIDELT, *Die Nominalkomposition im Rumanischen*, XIX. Jahresb 10; « Dacoromania » I, 472—3 și 498; BOGREA, l cit, p. 69.

[2]) S. PUȘCARIU, *Locul limbii române între limbile romanice*, București, 1920, p. 43.

[3]) BOGREA, *l c.*, 67—70 nota.

[4]) U. = Urbariul, păstrat la Arhivele Statului din Cluj.

[5]) Dr. DRĂGANU MIKLOS, *A román szóösszetétel*, Besztercze, 1906

[6]) BOGREA, în « Dacoromania », I, 473. Cf. același și în « Neamul românesc » din 19.III.1917.

BDD-A14813 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:20 UTC)

tinuative la un individ, exprimând deci o constatare și nu o poruncă. Se știe de altfel că și în domeniul romanic, compusele dintr'un imperativ + un nume, apar mai des în documentele latine abia de prin sec. IX [1]) — și nu ar fi exclus să fie un fenomen de împrumut — pe când compusele dintr'un indicativ + un nume, sunt mult mai vechi [2]). Având deci mărturia unor forme indiscutabile, ca *Fugebine* (cf. și Ntopic megl. *Sare-apu*, cf. DR. I, 473 npers. srb. *Sàrapa*, rom. *Sarebire*, B o g r e a, *Glose*, 70), nu avem motive să ne îndoim că cea mai mare parte din compusele noastre verbale indică o constatare și nu o poruncă, sunt deci forme de indicativ [3]) și nu de imperativ. De altfel și pentru explicarea formelor romanice — unde criteriul de judecată, din pricina omonimiei celor două forme gramaticale, e mult mai greu — în timpul din urmă învățații încep să se îndoiască dacă în toate compusele verbale se cuprinde o formă de imperativ [4]). Astfel limba română — presupunând că investigații viitoare ar putea scoate la lumină și alte exemple concludente de felul lui *Fugebine*, — ar putea servì la elucidarea unei probleme de interes general romanic.

---

[1]) Cf. S. PUȘCARIU, *l. cit.*, 43, E. BOURCIEZ, *Eléments de linguistique romane*, III-e ed, Paris, 1930, p 203 G. D. SERRA, în DR. IV, p: 857 atestă, după SILVAGNI, Nr 2661: LIBRAAURUS.

[2]) Cf. G. D. SERRA, *l. cit.*

[3]) Cf. R. WEIDELT, Jahresb XIX, 9—15.

[4]) Astfel C. POMA, *Il composto verbale nell'onomastica italiana*, Torino, 1910, presupune o origine de imperativ numai numelor de familie augurale, care sunt mult mai puțin numeroase în raport cu cele formate cu un indicativ. Cf. G. D SERRA, în DR. IV, p 587, nota 4. O revizuire critică a tuturor compuselor verbale atestate în limbile romanice, în comparație cu limbile germanice și slave se impune. În niciun caz, excluzivismul lui A PRATI, *Composti imperativi quali casati e soprannomi*, în « Revue de ling. romane » VII, 1931, p. 250—264, de a considera toate compusele ca imperativale, nu poate fi admisibil. Forme ca *Battilana*, *Battifora*, *Battiloro*; *Beviacqua*; *Brandileone*, *Brandimarte*; *Crescimbene*, *Finiquerri*, *Finilorti*; *Futivicina*, *Fotisocera*, *Futimonicha*, *Frangisassi*, *Frangipane*, *Mitifogus*; *Nascimbenus*; *Pentimali*, *Pungileone*, *Ponzilaqua*, *Ponzimbi*; *Salimbene*, *Vincipróva*, *Vinciquerra*, nu pot fi totdeauna concludente, când se știe că marea majoritate a compuselor verbale sunt formate cu verbe de conjugarea I, unde putința de diferențiare între imperativ și pers. 3 indicativ e greu de făcut și când e atât de remarcabilă tendința de trecere a lui *e* aton la *i* Formațiile compuse cu imperativ nu pot fi negate. Ele se reduc însă la cele « augurale ».

BDD-A14813 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:20 UTC)

Trebue să accentuăm că în românește asemenea compuse sunt porecle sau supranume (devenite mai pe urmă nume de familie) și nici într'un caz nume de botez. Astfel că asemenea compuse constitue o problemă care privește în primul rând limba vorbită [1]) și numai mai apoi onomastica

2. Compuse nominale de categoria: *Carterè*, *Mălaiurău*, *Plugrău*, *Capalb*, *Capdebou*, raportate de Bogrea (p. 70—71), avem numai: *Patruban* (Berivoiu) Fam. [2]) I, p 157 și *Kornegru*, U. Toderița 1788, p 76 = *cur negru*. Și aceste sunt la origine porecle [3]).

3. *a)* Și mai interesante, fiind mult mai rare, sunt compusele nominale, ieșite din contopirea într'o formă a două nume de botez, sau mai precis dintr'un nume de botez și un patronimic sau un matronimic dela nume de botez. Asemenea forme ilustrează vechiul nostru sistem de denominație, care ne constrânge ca la examinarea lui să nu pierdem din vedere sistemul de dominație romanic, arătându-ne cum a luat naștere numele noastre de familie. Până astăzi se păstrează în comuna Telechi-Recea, numele de familie *Nițuradu* = *Nițu* (< Ioan) *Radu* Din păcate, nu avem mijloace documentare de a demonstra data la care s'a întrebuințat mai întâiu acest compus în funcție de nume de familie Din examinarea și a exemplelor de mai jos, avem convingerea că la origine acest nume de familie a fost numele legal (numele de botez + numele de familie) al unui strămoș al familiei actuale *Nițuradu* Acel strămoș trăise — probabil — într'o epocă în care începuse să se generalizeze în actele timpului uzul numelui de familie și purta efectiv un asemenea patronimic, *Radu*, care la rândul său era numele personal al unui înaintaș [4]).

---

[1]) Cf R WEIDELT, Jahresb. XIX, 10.

[2]) ION CAV DE PUȘCARIU, *Date istorice privitoare la familule nobile române*, vol. I—II, Sibiu, 1892, 1895

[3]) Pentru compusele similare din graiul comun, cf WEIDELT, *l. cit*, p 6—8

[4]) E cunoscută pe de altă parte atât în antroponomastica romanică cât și la noi, tradiția de continuitate în cadrul familiar a aceloraș nume de botez (cf. «Arhiva de folklor» I, p. 112—113) Uzul deosebit de insistent al aceloraș nume de botez printre membrii aceleiași familii, a putut și el să dea naștere compoziției de mai sus, presupunând că tocmai familia numită acum *Nițuradu* își numea de predilecție nouii-născuți de parte bărbătească *Nițu* și *Radu*. Am avea deci și noi o denominație familiară de felul celor raportate de G. D. SERRA,

BDD-A14813 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:20 UTC)

Alături de forme ca Radu *Sandru Onii* U. Voivodeni 1758, p 984, în care avem de a face cu un patronimic, *Sandru* și cu un genetiv dela numele de botez *Onea* (< *Iuon)* deci: *Radu Șandru*, fiul lui *Onea Șandru*, atestăm Komsa *Oproni* U. Săsciori 1726, p. 281 = *Opra* sau *Oprea Onii* (deci, la origine *Komsa Oprea* fiul *Onii)*, precum și forma datorită probabil notarului, *Opriona*, ibid. 1758, p. 703. Toma *Vladumitrel* 1630, Densusianu, Mon. [1]) 20, Pușcariu, *Fragm.* [2]) 228, atestat în comuna Ucea (greșit redat în *Fam.* I, 173 subt forma *Vladumitzel)* un compus *Vladu Mitrel*, care e la origine numele de botez + numele de familie sau supranumele unui înaintaș.

b) Forma actuală a numelui de familie *Păpărad*, Aron, Monogr [3])., 70 e un vestigiu al mai vechiului *Poparad* (Vaida Recea) 1689, Fam. I, 171, *Poppa Radu* ibid. 107 (cf. și Bukur aluj *Rad Popa* U. Dejani 1726 p. 291). Formațiune identică e și actualul nf. *Popavasile* RC. [4]) Telechirecea. Formă morfologică pietrificată prezintă actualul nf. *Popistan* RC. Bucium = ~ [*al*] *popii Stan* [5]).

4. Compusele cu articolul prepus și un determinativ de felul numelui de familie *Helmare* s. *Helmarje* U. Copăcel 1726 p. 250, 254, 1758 p. 667, 680 sunt cunoscute și din alte regiuni. Câteva compuse cu articolul proclitic, interesante tocmai fiindcă le găsim pietrificate în numele de familie: Komsa *Lufrat* U. Berivoi 1788,

---

pentru domeniul romanic apusean, în *Contributo toponomastico alla teoria della continuità nel medioevo delle comunita rurali romane e preromane dell'Italia superiore*, în « Biblioteca Dacoromaniei », Nr 4, Cluj, 1931, p 48—50· Gaudentius filius, nepos Gaudentii *ex familia Gaudentiorum*; Bonus filius, nepos Boni *ex familia Bonorum*, etc. Totuși, faptul că asemenea compuse nu le întâlnim niciodată în funcție de nume de botez, ci numai ca nume de familie, complică la noi ultima posibilitate

[1]) N DENSUSIANU, *Monumente pentru istoria tierei Fagarașului*, Acad. Română, București, 1885

[2]) ION cav. de PUȘCARIU, *Fragmente istorice despre boerii din Țara Făgărașului*, Sibiiu, 1904—1907

[3]) N. ARON, *Monografia bisericilor, școalelor și reuniunilor române din Făgăraș*, 1910.

[4]) Răspuns la chestionarul IV al Muzeului Limbii Române.

[5]) Compuse în limba comună de acest fel, cf la WEIDELT, Jahresb p. 2—6

BDD-A14813 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:20 UTC)

p. 134 = *lu*[1]) *Frat*; Radu *Lupetrucz* U. Săvăstreni 1726, p. 274 = *lu Pătruţ;* Bukur *Lusztroaie* U. Sebeş 1726, p. 194 = *lu Stroaie.*

Compuse cu o prepoziţie: Komsa *Dın dial* U. Porumbacul de jos 1680; ~ *Dengyal* ibid. 1688; Birsz *Dıngyal* ibid. 1726, p. 12; Antoni *din Gyal* ibid. 1766, p. 38; ~ *Dingyal* ibid. 1789, 51 (cf. şi Ion Many *din gyál* ibid. 1789, p. 2); Alegza *Dingyal* U. Şinca 1726, p. 158 (Aldja Vlad *din diál* U. Teoderiţa 1788, p. 62); Barb *Dilavalye* U. Porumbacul de jos 1726, p. 8, redat în izvoare mai vechi: ~ *Dela Valya*, ibid. 1688 sau chiar ~ *Dilea Vallya* ibid 1688; Opra *Dendrum* (Viştea de jos) 1633 P u ş c a r i u *Fragm.* 190 = *din drum;* Many *Inkasze* U. Comana de jos 1726, p. 484; Iuon *Delatur* U. Făgăraş 1726, p. 52, toate indicând apartenenţa locală, sunt interesante fiindcă le găsim petrificate în forme antroponomastice[2]) intrate în tradiţie, mulţumită documentelor care oglindesc o exigenţă juridică destul de veche[3]).

ŞTEFAN PAŞCA

III

INFLUENŢĂ ROMÂNEASCĂ ASUPRA FONETICEI SÂRBEŞTI DIN BANAT.

Dr. Velimir Juga, în cartea *A magyar szent korona országaiban élő szerbek*, Budapest, 1913, p. 39, semnalează o influenţă românească în pronunţarea Sârbilor din fosta «graniţă» a Banatului. Anume Sârbii grăniceri, în loc de două africate, *č* şi *ć*, net deosebite în graiurile serbo-croate, pronunţă una singură, adecă *ć*[4]).

---

[1]) Asupra căruia cf. S PUŞCARIU, *Der* lu *Genetiv im Rumanischen* în Zeitschr f rom. Ph. XLI, 1921, p. 76—82 şi D. GĂZDARIU, *Descendenţii demonstrativului* ille *în limba română*, Iaşi, «Viaţa Românească», 1929, p. 88 şi urm.

[2]) Compuse din aceleaşi elemente, în limba comună, cf. WEIDELT, Jahresb. XIX, 19.

[3]) Probabil tot un compus cu prepoziţia *de* e şi numele de familie *Delegat* U. Râuşor 1726, p. 224, 1758, p. 278 = d e l e g a t, fiindcă ni se pare că la data de mai sus nu devenise comun neologismul *delegat.*

[4]) *Op cit*, p. 39. «A románokkal érintkező és a régi határőrvidéken lakó szerbek (granicsári vagy militari) sok helyen a «*cs*»-t «*ty*»-nek ejtik, igy pl. nem mondják «*csasa*» hanem «*tyasa*»».

BDD-A14813 © 1931-1933 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:20 UTC)